

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовао комисију: 24. 4. 2026, Наставно-научно веће
Филозофског факултета у Новом Саду

2. Састав комисије у складу са *Правилима докторских студија Универзитета у
Новом Саду*:

1. Томин Светлана	редовни професор	Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, 28. 3. 2013.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет у Новом Саду		председник комисије
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
2. Перић Драгољуб	ванредни професор	Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, 1. 10. 2021.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет у Новом Саду		члан
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
3. Плаовић Ирена	доцент	Српска књижевност, 31. 10. 2023.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Филолошки факултет у Београду		члан
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
4. Половина Наташа	редовни професор	Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, 4. 5. 2026.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет у Новом Саду		члан
установа у којој је запослен-а		функција у комисији

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме: Исидора Ана (Драган) Стамболић (Стокин)

2. Датум рођења, општина, држава: 26. 6. 1992, Зрењанин, Република Србија.

3. Назив факултета, назив претходно завршеног нивоа студија и стечени стручни/академски
назив: Филозофски факултет у Новом Саду; Српска књижевност и језик; мастер професор
српске књижевности и језика (србиста); наслов завршног мастерског рада: *Мотив ђавола у*

српским средњовековним апокрифима (рад одбрањен 26. 9. 2016).

4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија: школска 2016/2017; Језик и књижевност (модул: књижевност)

III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ: Типологија и функција лика ђавола у српским средњовековним апокрифима

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација *Типологија и функција лика ђавола у српским средњовековним апокрифима* садржи укупно 209 нумерисаних страница и подељена је у 7 поглавља:

1. УВОД (стр. 12–20)
2. ДЕФИНИЦИЈА АПОКРИФА (стр. 21–29)
3. ИМЕНА И НАЗИВИ ЗА ЂАВОЛА (стр. 30–40)
4. ПРОСТОРНИ ОКВИР (стр. 41–42)
 - 4.1. Где се налази пакао? (стр. 43–51)
 - 4.2. Кроз врата у други свет (стр. 52–54)
 - 4.3. Воде – море, језеро, река (стр. 55–61)
 - 4.4. Гора/планина, пустиња (стр. 62–64)
 - 4.5. Раскршће (стр. 64–66)
 - 4.6. Град (стр. 67–72)
5. ЛИК ЂАВОЛА И ЊЕГОВЕ МЕТАМОРФОЗЕ (стр. 73–78)
 - 5.1. Морске немани и ђаво (стр. 79–81)
 - 5.2. Ђаво и змај (стр. 82–90)
 - 5.3. Ђаво као змија (стр. 91–104)
 - 5.4. Ђаво као лав (стр. 105–115)
 - 5.5. Ђаво као идол (стр. 116–128)
 - 5.6. Ђаво као жена (стр. 129–146)
6. ФУНКЦИЈА ЛИКА ЂАВОЛА У СРПСКИМ СРЕДЊОВЕКОВНИМ АПОКРИФИМА (стр. 147)
 - 6.1. Кушање (стр. 148–154)
 - 6.2. Изазивање болести (стр. 155–163)
 - 6.3. Мучење грешних (стр. 163–171)
 - 6.4. Стварање (стр. 171–175)
 - 6.5. Противнички табор (стр. 175–190)
7. ЗАКЉУЧАК (стр. 191–198)
ГРАЂА (стр. 199)
ЛИТЕРАТУРА (стр. 200–209)

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У првом поглављу (УВОД) истакнута је потреба за истраживањем мотива ђавола, које би у значајној мери могло допринети познавању теме зла у средњовековној књижевности. С теоријског аспекта образложена је могућност да се ђаво у српским средњовековним апокрифима посматра као књижевни лик. Представљен је методолошки оквир и главни циљеви истраживања.

Друго поглавље дисертације (ДЕФИНИЦИЈА АПОКРИФА) посвећено је теоријском одређењу апокрифа, односу апокрифних текстова према канонским списима, жанровским питањима апокрифа, најзначајнијим темама апокрифних списа, као и могућности да се апокрифи тумаче у домену фантастике. Како би објаснила природу апокрифа и особеност да се у њима на живописнији и непосреднији начин говори о библијским темама, кандидаткиња је апокрифне текстове сагледала

из различитих углова, истичући оне елементе у којима се апокрифни текст удаљава од канонског.

С обзиром на то се у српским средњовековним апокрифима употребљава више назива за ђавола, треће поглавље (ИМЕНА И НАЗИВИ ЗА ЂАВОЛА) у потпуности је посвећено овом питању. У разноврсним називима за ђавола (враг, кушач, дух, нечисти дух, демон итд.) кандидаткиња види потврду да су на представу ђавола у апокрифној књижевности утицале различите традиције, а да је порекло његових имена такође разнолико.

Четврто поглавље (ПРОСТОРНИ ОКВИР) бави се просторном контекстуализацијом ђавољег деловања у апокрифним текстовима. Истраживање је показало да симболика простора у значајној мери фигурира у представи ђавола, будући да је категорија простора у апокрифним текстовима у служби карактеризације самих јунака. Простори пакла, другог света, водених површина попут мора, река и језера, затим планине и пустиње, као и града, посматрају се у односу на библијску традицију, али и у вези с различитим архаичним представама. Посебно је значајно компаративно сагледавање просторних категорија у старозаветним и новозаветним апокрифима, што је резултирало релевантним закључцима везаним за средњовековну симболику простора.

У петом поглављу (ЛИК ЂАВОЛА И ЊЕГОВЕ МЕТАМОРФОЗЕ) представљен је широк спектар улога у којима се лик ђавола јавља у средњовековним апокрифним текстовима. Кандидаткиња је установила да се у физичком опису ђавола могу запазити утицаји различитих традиција (библијске, митолошке, фолклорне), а да су функције његовог лика условљене самим сижеом, и да варирају од злог владара, кнеза таме, мучитеља грешника или великог чудовишта. Посебна пажња посвећена је облицима у којима се ђаво најучесталије појављује: морској немани, змају, змији, лаву, идолу и жени.

Шесто поглавље (ФУНКЦИЈА ЛИКА ЂАВОЛА У СРПСКИМ СРЕДЊОВЕКОВНИМ АПОКРИФИМА) даје преглед ситуација у којима се лик ђавола јавља у заплету радње средњовековних апокрифа (кушање, изазивање болести, мучење грешних, стварање, противнички табор као део представе о ђаволу као Божјем противнику), поново с освртом на библијску традицију као главни извор појединих представа везаних за ђавола, али и у односу на друге средњовековне текстове (нпр. *Житије светог Антонија* од Атанасија Великог).

Ослањајући се на фонд устаљених представа и образаца у тематизацији лика ђавола у српским средњовековним апокрифима, кандидаткиња у ЗАКЉУЧКУ издваја типске особине лика ђавола у апокрифној књижевности. Ове типске особине имају своје порекло у универзалној симболици зла, али су обликоване према моделу библијских ликова непослушника и отпадника. Када је реч о физичком портрету ђавола, о њему се може говорити само у вези с апокрифима *Борба арханђела Михаила са Сатанашом* и *О другом Христовом доласку*, где се физички изглед ђавола детаљно описује. На примеру лика ђавола јасно се види како су апокрифни списи надомешћивали недореченост библијских текстова, приповедајући о апстрактним темама на жив и динамичан начин. Конкретизација лика ђавола у апокрифним списима, у односу на његову апстрактнију појаву у оригиналној српској средњовековној књижевности, управо потврђује дистинктивна обележја апокрифа у односу на канонске текстове.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ:

1. Стамболић, Исидора Ана (2016). Гностички дуализам у српским преводима старозаветних средњовековних апокрифа. У: Д. Жунић, С. Стаменковић и др. (ур.) Зборник радова са Међународног *Уметност и контекст: религија у уметничким делима*, Ниш : САНУ – Центар за научноистраживачки рад САНУ и Универзитет у Нишу, стр. 23–34.
2. Стамболић, Исидора Ана (2017). Везе између традиционалне културе и српских превода средњовековних апокрифа. У: А. Вранеш (ур.) *Мост у књижевности, историји и кинематографији : зборник радова*, Вишеград: Андрићев институт, стр. 327–350.

3. Стамболић, Исидора Ана (2017). Функције ђавола у старозаветним и новозаветним апокрифима“. *Филологически форум*, 2, Софија, стр. 63–72.
4. Стамболић, Исидора Ана (2018). Симболика простора у српским преводима старозаветних средњовековних апокрифа. *Богословље*, 2, стр. 91–109.
5. Стамболић, Исидора Ана (2019). Представа жене у српским преводима средњовековних апокрифа. *Летопис Матице српске*, 504/4, стр. 505–527.
6. Stambolić, Isidora Ana (2020). The Study of Serbian Medieval Apocrypha. *Bulletin for the Study of Religion*, no. 3–4, 41–45. <https://journals.equinoxpub.com/index.php/OLDBSOR/article/view/38615>
7. Стамболић, Исидора Ана (2020). Приказ смрти у српском средњовековном апокрифу О смрти Авраамовој. У: М. Лојаница, Д. Бошковић, (ур.) *Doomsday – Smrt*, Крагујевац: ФИЛУМ, стр. 207–225.
8. Стамболић, Исидора Ана (2023). Представа анђела у српским средњовековним апокрифима. У: М. Громовић (ур.) *Анђели у књижевности*, Нови Сад : Филозофски факултет – Издаваштво "Битије", стр. 119–146.
9. Стамболић, Исидора Ана (2024). Проблем представе идола и ђавола у српским средњовековним апокрифима. *Летопис Матице српске*, 514/4, стр. 513–527.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА:

Докторска дисертација *Типологија и функција лика ђавола у српским средњовековним апокрифима* представља резултат дугогодишњег кандидаткињиног бављења апокрифним текстовима, још увек недовољно истраженим сегментом преводне средњовековне књижевности. Преглед обимне грађе, која укључује и старозаветне и новозаветне апокрифе, омогућио је издвајање устаљених образаца, симболичких спрегова и типских одлика представе о ђаволу које је могућно тумачити у односу према библијској традицији, фолклору, али и оригиналној српској средњовековној књижевности.

Најважнији закључци истраживања тичу се разноврсности назива под којима се ђаво појављује у апокрифним текстовима, облици у којима се приказује, као и у анализи различитих функција које лик ђавола има у наративном току. Установљено је да име под којим се ђаво у апокрифном тексту јавља не одражава увек и његову функцију. Међу функцијама лика ђавола најистакнутија је, свакако, функција кушања – у овој улози ђаво се, готово доследно, појављује у свим својим метаморфозама. Ваво се у српским средњовековним апокрифима приказује увек као зло које је осуђено на пораз, па се може рећи да се питање његове крајње судбине (у смислу могућности да се он преобрати, спаси, поправи и сл.) у апокрифима не проблематизује.

Поред тога, занимљиве резултате дало је испитивање евентуалних утицаја различитих традиција на обликовање представе о ђаволу. Установљено је, између осталог, да се појава ђавола у облицима жене може довести у везу са хришћанством, односно, са новозаветним утицајима. Поред тога, животињске манифестације ђавола, те симболика простора којом се наглашава природа и функција ђаволског деловања, потврђују важност симболичког погледа на свет који је био карактеристичан за средњи век.

Конечно, систематизација и типолошка анализа различитих елемената представе о ђаволу јесу драгоцен ослонац за будућа истраживања демонолошких аспеката српске средњовековне књижевности, како преводне, тако и оригиналне.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА:

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

У докторској дисертацији *Типологија и функција лика ђавола у српским средњовековним апокрифима* избор грађе и литературе изведен је у складу с прелиминарним циљевима постављеним у пријави докторске дисертације, а резултати истраживања изнети су прегледно и аргументовано.

На основу анализе научних резултата кандидаткиња је убедљиво показала могућност систематизације, односно, типолошког сагледавања особина и функција лика ђавола с обзиром на: 1) називе/имена под којима се ђаво појављује у апокрифним текстовима; 2) наративне ситуације у којима се ђаво јавља; 3) различита облици која поприма; 4) просторне обрасце који условљавају његово присуство и деловање.

Посебан допринос дисертације огледа се у разматрању могућег порекла појединих представа ђавола и њихових интертекстуалних и културноисторијских извора. На тај начин кандидаткиња је осветлила генезу и семантичку сложеност овог мотива, али и указала на низ могућих праваца којима би могла кренути будућа истраживања апокрифне књижевности, како у домену демонолошких представа, тако и у проучавању сродних мотива и наративних образаца. На основу свега наведеног, начин приказа и тумачења резултата истраживања оцењује се изразито позитивно.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање. Навести нумеричке податке о резултатима провере оригиналности рада и дати текстуално образложење.

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме?
Дисертација је написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе?
Дисертација садржи све битне елементе.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци?
Дисертација представља оригиналан допринос науци, јер означава важан помак у интегралном сагледавању апокрифне књижевности, као недовољно проученом делу српског средњовековног писаног наслеђа, проширујући досадашња сазнања о међусобним утицајима и прожимањима између оригиналне и преводне средњовековне књижевности, али и о могућим библијским и фолклорним утицајима. Предочени резултати истраживања широко су применљиви у интердисциплинарним истраживањима и релевантни су у књижевноисторијском и фолклористичком контексту, као и у контексту историје уметности.

4. Који су недостаци дисертације и какав је њихов утицај на резултат истраживања?
Дисертација нема суштинских недостатака.

5. Образложење резултата провере оригиналности рада (нумерички и наративно):
На основу анализе која је вршена програмом IThenticate 26. 2. 2026, а који Филозофски факултет користи за проверу оригиналности текста у докторским дисертацијама, закључено је да индекс поклапања у раду кандидаткиње Исидоре Ане Стамболић износи 23%, у 83714 речи програм проналази 643 поклапања према 97 извора.

Поклапања се виде према следећим изворима:

1	https://lampuntomyfeetministries.church/	9%
2	https://www.maticasrpska.org.rs/	4%
3	https://philol-forum.uni-sofia.bg/	2%
4	https://www.bogoslovski.ues.rs.ba/	2%
5	http://dirikum.org.rs/	1%
6	https://bib.irb.hr/	1%

Остала поклапања су мања од 1%.

Додатном провером констатовано је да се поклапање од 9% односи на извор с којег је кандидаткиња преузимала текстове које је на ваљан начин цитирала, а поклапање од 4% на рад кандидаткиње, о чему је у фусноти докторске дисертације прописно наведен податак. Све референце су наведене у складу с принципима академске честитости, нема елемената плагијаризма.

X ПРЕДЛОГ:

На основу наведеног, комисија предлаже:

а) да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана;

б) да се докторска дисертација врати кандидату на дораду (да се допуни односно измени);

в) да се докторска дисертација одбије.

Место и датум: Нови Сад и Београд, 16. 6. 2026.

1. др Светлана Томин, редовни
професор, председник

С. Томин

2. др Драгољуб Перић, ванредни
професор, члан

Д. Перић

3. др Ирена Плаовић, доцент, члан

И. Плаовић

4. др Наташа Половина, редовни
професор, ментор

Н. Половина

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај и да исти потпише.